
ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ

„ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР“

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Младен Димитров Тонев – хоноруван доцент на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ - член на Научното жури, за придобиване на научната степен „доктор на науките” в професионално направление 3.8 „Икономика“ по обявена процедура от катедра „Икономика” на факултет "Социални, стопански и компютърни науки" във Варненски свободен университет "Черноризец Храбър"

Автор на становището: доц. д-р Младен Димитров Тонев, хоноруван доцент на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ – гр. Варна;

Относно: дисертационен труд за присъждане на научната степен “доктор на науките” в професионално направление 3.8 "Икономика";

Автор на дисертационния труд: доктор Силвестър Богацки ;

Тема на дисертационния труд: „Икономически детерминанти и методи за измерване на фискалната стабилност на единиците на местното самоуправление“ („Economic determinants and methods of measuring fiscal stability of local government units“);

Процедурата е разкрита по заявка на катедра " Икономика" на факултет "Социални, стопански и компютърни науки" във Варненски свободен университет "Черноризец Храбър";

Основание за представяне на рецензията – участие в състава на Научното жури, определено със заповед на Ректора на Варненски свободен университет "Черноризец Храбър" № 316 от 18.06.2026 г.;

Рецензенти на дисертационния труд: - проф. д.ик.н. Таня Веселинова Горчева, проф. д-р Стела Атанасова Тодорова, проф. д-р Ганчо Тодоров Ганчев.

Становище и оценка:

Структура и съдържание на дисертационния труд:

1. Актуалност и значимост на разработвания научен проблем

Актуалността на дисертационния труд на професор, доктор Силвестър Богацки се обуславя от факта, че на местно ниво фискалната устойчивост на единиците на местното самоуправление обикновено се тълкува като капацитет на местните власти да предоставят обществени услуги на адекватно ниво, като същевременно поддържат способността си да изпълняват финансови задължения без прекомерен растеж на публичния дълг. Именно в светлината на тази перспектива в разработката на доктор Богацки се интерпретират важността на поддържането на разпределителните, преразпределителните и стабилизиращите функции на фискалната политика в условия, подкрепящи дългосрочното социално-икономическо развитие. Емпиричните изследвания, отразени в дисертацията потвърждават, че фискалната устойчивост на местните власти зависи от широк спектър от определящи фактори, включително демографски, икономически, институционални и политически фактори. Предишни проучвания, според автора, потвърждават важността на динамиката на населението, условията на пазара на труда, моделите на растеж на разходите, както и механизмите за фискално изравняване за качеството на управлението на публичните финанси.

2. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд на доктор Силвестър Богацки на тема: „Икономически детерминанти и методи за измерване на фискалната стабилност на единиците на местното самоуправление” е в обем 319 страници компютърен набор. Състои се от титулна страница, съдържание, списък на таблиците, списък на графиките и схемите, увод, изложение, структурирано в четири глави, резюме, окончателни заключения, списък на литературата и четири приложения (39 страници). Съдържанието на всяка глава е представено в отделни параграфи. Дисертационната структура съдържа 78 таблици (23 таблици в изложението и 55 таблици в приложенията) и 8 фигури и четири приложения като онагледяващ компонент на разработката. Списъкът на използваните източници включва 303 заглавия на полски и английски език, групирани коректно по раздели: нормативна и справочна литература, монографии, глави от монографии, научни статии, доклади, анализи и експертизи.

3. Характеристика на научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд.

В увода на дисертационния труд на доктор Силвестър Богацки резонно са отразени обектът, предметът, целта на разработката, както и методологията на изследването.

Обект на изследването „са местните самоуправления на основно (общинско) ниво, които представляват най-функционално и финансово

автономното ниво в рамките на многостепенната система за управление. Емпиричният анализ обхваща всички общини в Полша, представляващи силно хетерогенно население, диференцирано по отношение на размер, административен статус, социално-икономически потенциал, демографска структура и пространствени условия“ (стр. 9 от Автореферата към дисертацията на д-р Силвестър Богацки) .

Предмет на изследването „се отнася до фискалната стабилност на местните самоуправителни единици, концептуализирана като многоизмерен и динамичен феномен, обхващащ капацитета на общините да поддържат финансов баланс, да осигуряват непрекъснатост и качество на предоставянето на обществени услуги и да подкрепят дългосрочното социално-икономическо развитие, като същевременно се зачита принципът на междугенерационното равенство.“ (стр. 10 от Автореферата към дисертацията на д-р Силвестър Богацки)

Предметът на изследването е операционализиран чрез конструирането на синтетичен измерител – Индексът на фискална стабилност (ИФС) – който интегрира множество диагностични променливи в съгласувана аналитична рамка.

От методологична гледна точка, предметът на изследването е допълнително вграден в двуетапен изследователски дизайн, комбиниращ многоизмерен сравнителен анализ (МСА) с иконометрично моделиране на панелни данни.

Основната цел на научния труд на доктор Богацки е „да демонстрира многоизмерния характер на фискалната стабилност на местните самоуправления, да разработи всеобхватна и оперативна рамка за нейната оценка и да идентифицира ключовите детерминанти, оформящи нейната динамика, с особен акцент върху общините като основни единици на местно управление в Полша. Тази цел се постига чрез изграждането на оригинален, теоретично обоснован и емпирично проверим набор от показатели, позволяващи измерването на фискалната стабилност по начин, който надхвърля традиционните легалистични и базирани на кредитоспособността подходи.“ (стр. 4 от Автореферата към дисертацията на д-р Силвестър Богацки)

Централна задача на дисертацията е и разработването на оригинална концепция за измерване на фискалната стабилност на общините, базирана на многомерна индикаторна система, интегрираща елементи от финансовия анализ, счетоводството в публичния сектор и банковите методологии за оценка на кредитоспособността. Разработената рамка за измерване надхвърля традиционните подходи, ограничени до правни регулации или показатели за

платежоспособност и вместо това обхваща фискалната стабилност като съставно явление, обхващащо ликвидност, устойчивост, гъвкавост, капацитет за развитие и междупоколенческото равенство.

Основният изследователски въпрос в дисертацията на доктор Богацки се фокусира върху два тясно свързани въпроса:

„ПЪРВО: Как може многоизмерната фискална стабилност на местните самоуправителни единици да бъде концептуализирана, измерена и емпирично оценена, използвайки всеобхватна и преносима рамка, базирана на показатели?

ВТОРО: Кои са ключовите вътрешни и външни детерминанти, оформящи нивото и динамиката на фискалната стабилност на общините, като се вземе предвид тяхното структурно разнообразие и институционален контекст?“
(стр. 11 от Автореферата към дисертацията на д-р Силвестър Богацки)

Основната изследователска хипотеза (H0): гласи: „Фискалната стабилност на местните самоуправления е сложна и многоизмерна. Тя е резултат не само от системни условия, присъщи на самия сектор на публичните финанси, но се формира и поддържа от външни фактори с разнообразен характер и произход.

На основата на нулевата хипотеза са детайлизирани пет хипотези, които са проверени в емпиричната част на дисертацията:

„H1: Поддържането на дългосрочна платежоспособност не е достатъчно условие за осигуряване на фискална стабилност на общините, тъй като нейното гарантиране изисква хармонично развитие на всички измерения на изследвания феномен.

H2: Съществува връзка между степента на фискална стабилност и административния тип и размер на общината.

H3: Фискалната стабилност на общините се колебае във времето, като амплитудата е различна в различните видове общини.

H4: Промените в обхвата на фискалната стабилност на общините, в определени видове общини, са причинени в различна степен от влиянието на вътрешни фактори (произтичащи от техния ендогенен потенциал) и външни фактори (произтичащи от тяхната среда).

H5: Обхватът на фискалната стабилност в полските общини се обяснява предимно с икономически и демографски фактори, като тяхното въздействие варира в различните видове общини. Анализът може да се основава на собствен набор от показатели, измерващи фискалната стабилност.“ (стр. 12 от Автореферата към дисертацията на д-р Силвестър Богацки)

Методите на изследване, използвани в проучването се определят от поставената цел и приетия набор от изследователски хипотези. За да се постигнат емпиричните цели, визириани в изследователските хипотези, изследователският процес е разделен на два основни етапа. На първия етап, използвайки методи за многомерен сравнителен анализ, е конструиран синтетичен индекс на фискална стабилност (ИФС), който позволява оценка на фискалната стабилност на отделните общини спрямо техните референтни групи. На втория етап е използвана панелна регресия на данни за идентифициране на статистически значими променливи, влияещи върху фискалната стабилност на полските общини.

При подготовката на дисертацията са използвани инструменти за статистически анализ, като например: U-тест на Ман-Уитни; тест за знаково-рангови числа на Уилкоксън; ANOVA тест на Крускал-Уолис; тест за независимост χ^2 ; тестове за структурен индекс; r-ковариация и корелация на Пийърсън; Rxy/rho корелация на Спийърман; и статистическо регресионно моделиране. Следователно, изследването е ограничено до всички полски местни самоуправления, а получените резултати, включително методите за измерване на фискалната стабилност, са универсални по своята същност и могат да се прилагат във всяка страна и регион.

Оценката ми като автор на становище е, че доктор Силвестър Богацки с професионално умение, адекватно, научно и безпристрастно аргументира и оценява получените резултати от проведените анализи на идентифицирането и оценката на фискалната стабилност на местните власти, която се влияе от редица разнообразни фактори, както зависими, така и независими от тях. Тези фактори имат пряко или косвено, отрицателно или положително въздействие върху нивото на приходите, разходите, резултатите, дълга и социално-икономическия потенциал на местните власти (включително финансовия, доходния, инвестиционния и потенциала за развитие).

В неговата дисертация са използвани съвременни методи за статистически, иконометричен и факторен анализ, което прави резултатите от реализираните в процеса на изследването статистически и социално-икономически методи, научно валидни и значими.

Получените резултати от анализа на емпиричните данни потвърждават, че дългосрочната платежоспособност сама по себе си не е достатъчно условие за постигане на висока фискална стабилност. Анализите показват, че общините, характеризиращи се с най-високи нива на фискална стабилност, не черпят тази стабилност от факта, че поддържат ниска задлъжнялост. По скоро тяхната стабилност е резултат от балансирана конфигурация от множество измерения, включително бюджетна гъвкавост, генериране на оперативен

излишък, финансова самостоятелност, капацитет за предоставяне на услуги и междупоколенческо равенство.

Изследването показва, че общините с най-висока фискална стабилност се характеризират с относително балансиран принос на всички измерения на стабилността, докато общините с по-ниска фискална стабилност показват зависимост само от ограничен брой доминиращи фискални характеристики.

Много важни приносни моменти в дисертацията на доктор Силвестър Богацки са практическите заключения с приложен характер след всяка една от главите в дисертацията.

4. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Научният принос на доктор Богацки в разработения от него дисертационен труд е поливариантен и може да се търси както в теоретичната рамка на изследването, така и в анализа на основните принципи на финансовото управление на местните самоуправления, на базата на задълбочено описание на условията: институционални, икономически, произтичащи от икономическото положение на страната и вътрешния потенциал на отделните местни самоуправителни единици; демографски, социални и екологично-пространствени детерминанти на фискалната стабилност на местните самоуправителни единици.

Дисертацията на доктор Силвестър Богацки съдържа следните теоретични, ключови и приложни приноси:

Научно-теоретични приноси:

Дисертацията допринася за развитието на теорията на местните публични финанси, като предоставя нови емпирични доказателства за естеството, структурата и детерминантите на фискалната стабилност на местните самоуправителни единици.

Едно от най-важните оригинални открития е емпиричното потвърждение, че дългосрочната платежоспособност сама по себе си не е достатъчно условие за постигане на висока фискална стабилност. Анализите показват, че общините, характеризиращи се с най-високи нива на фискална стабилност, не черпят тази стабилност предимно от ниска задлъжнялост, а от балансирана конфигурация от множество измерения, включително бюджетна гъвкавост, генериране на оперативен излишък, финансова самостоятелност, капацитет за предоставяне на услуги и междугенерационно равенство.

Втори важен принос се отнася до идентифицирането на вътрешната структура на фискалната стабилност. Изследването показва, че общините с най-висока фискална стабилност показват относително балансиран принос на всички измерения на стабилността, докато общините с по-ниска фискална

стабилност зависят само от ограничен брой доминиращи фискални характеристики.

Дисертацията предоставя и нови емпирични доказателства относно йерархията на детерминантите, влияещи върху фискалната стабилност. Резултатите показват, че бюджетната устойчивост, бюджетната гъвкавост и междугенерационното равенство оказват по-силно влияние върху общата фискална стабилност, отколкото дългосрочната платежоспособност по дълга. Следователно, способността за генериране на оперативни излишъци, поддържането на ниска фискална гъвкавост, осигуряването на ефективно събиране на приходи и ограничаването на прекомерната дългова тежест се очертават като по-важна от самите показатели за дълга.

Друго оригинално откритие е демонстрацията, че детерминантите на фискалната стабилност се различават съществено в различните административни категории общини. Изследването потвърждава, че фискалната стабилност не се определя от универсален набор от фактори.

Изследването допълнително допринася за литературата, като емпирично потвърждава съществуването на силна връзка между размера на общината, административния статус и фискалната стабилност. По-големите общини и градовете с окръжни права систематично постигат по-висока фискална стабилност от по-малките местни самоуправителни единици.

Накрая, дисертацията разработва и емпирично проверява цялостна концептуална рамка, свързваща фискалната стабилност с капацитета за местно развитие. Констатациите показват, че фискалната стабилност не трябва да се третира единствено като финансов резултат, а като предпоставка за поддържане на дългосрочен потенциал за развитие, устойчивост на външни шокове и устойчиво предоставяне на обществени услуги.

Ключови научни приноси

- Демонстрирано е, че високото ниво на фискална стабилност не се определя предимно от ниското ниво на дълг, а по-скоро от балансираната конфигурация на множество измерения на финансовото представяне на общините.

- Проучването разкрива ограничената диагностична стойност на дългосрочната платежоспособност като самостоятелна мярка за фискална стабилност, като по този начин оспорва доминиращия подход, ориентиран към дълга, често възприеман в литературата за фискална устойчивост.

- За първи път, въз основа на проучване на цялото население, обхващащо всички полски общини, емпирично е потвърдено, че бюджетната устойчивост, бюджетната гъвкавост и междугенерационното равенство оказват по-силно

влияние върху фискалната стабилност, отколкото надценяваните показатели за дълга на дадена самоуправляваща се единица.

- Изследването демонстрира хетерогенния характер на детерминантите на фискалната стабилност, показвайки, че факторите, формиращи фискалната стабилност, се различават значително между градовете на окръжно ниво, градските общини, градско-селските общини и селските общини.

- Съществуването на ефект на мащаба в местните публични финанси е емпирично потвърдено. Това показва, че по-големите общини систематично постигат по-високи нива на фискална стабилност поради по-силна диверсификация на приходите, по-голяма финансова автономност и по-широк капацитет за развитие.

- Дисертацията разширява теорията за местната фискална стабилност, като включва перспектива за развитие, демонстрирайки, че фискалната стабилност трябва да се разбира не просто като бюджетна или счетоводна категория, а като фундаментална предпоставка за дългосрочен капацитет за развитие, ефективно усвояване на външно финансиране, устойчивост на икономически сътресения и устойчиво предоставяне на обществени услуги.

- Изследването предоставя емпирични доказателства, че ендегенните местни фактори – по-специално автономността на приходите, демографският потенциал, икономическата активност, инвестиционният капацитет и качеството на финансовото управление – играят по-значителна роля във формирането на фискалната стабилност, отколкото се предполага преди това в специализираната литература.

- Изследването допълва и развива теорията за фискалната стабилност, като демонстрира, че фискалната стабилност представлява многоизмерно равновесно състояние, включващо ликвидност, бюджетна устойчивост, финансова автономност, капацитет за предоставяне на услуги, потенциал за развитие и отговорност между поколенията, а не просто условие за платежоспособност при покриването на дълга на самоуправляващата се единица.

- Дисертацията установява нова концептуална връзка между фискалната стабилност и фискалната устойчивост, показвайки, че финансово стабилните общини са по-добре подготвени да се адаптират към икономически кризи, демографски промени и външни институционални сътресения.

- Констатациите предоставят доказателства, че фискалната стабилност е динамична и развиваща способност на местните власти, отразяваща способността им не само да поддържат финансов баланс, но и да създават условия за устойчив социално-икономически растеж в дългосрочен план.

Научно-приложни приноси

Дисертацията добавя значителен принос за практическото развитие на управлението на местните публични финанси чрез разработването на всеобхватна и преносима рамка за фискално управление, която може да подпомогне стратегическото вземане на решения, фискалния мониторинг, управлението на риска и оценката на ефективността в рамките на децентрализираните системи за публични финанси.

Основният приложен принос се състои в трансформирането на концепцията за фискална стабилност от описателна аналитична категория в инструмент за оперативно управление. Съществуващите подходи, използвани в много европейски страни, се фокусират предимно върху законови ограничения на дълга, изисквания за бюджетен баланс или избрани финансови показатели. Предложената рамка позволява значително по-широка оценка на финансовото представяне на общините чрез интегриране на финансови, развойни, демографски и институционални измерения в единна архитектура за подпомагане на вземането на решения.

Основната практическа иновация се състои в разработването на стандартизирана методология за фискална оценка, способна да оцени общия финансов капацитет на местните власти, а не само тяхната дългова позиция. Следователно фискалната стабилност се превръща в измерима управленска променлива, която може да бъде включена в стратегическото планиране, инвестиционното програмиране и процедурите за фискален надзор.

Изследването предоставя и практическа рамка за изграждане на национални и регионални системи за фискален мониторинг. Предложената методология позволява непрекъснато наблюдение на промените във фискалната стабилност на местните власти, идентифициране на възникващи уязвимости и приоритизиране на коригиращи интервенции.

Важен приложен принос е разработването на методологична архитектура, подкрепяща базираното на доказателства разработване на фискални политики. Рамката позволява на публичните органи да разграничават временното фискално влошаване, причинено от циклични шокове, от структурните слабости, произтичащи от дългосрочни институционални, демографски или икономически условия.

Дисертацията допълнително допринася за модернизирането на системите за оценка на ефективността на местните власти. Предложеният подход създава основа за интегриране на фискалната устойчивост, капацитета за развитие и ефективността на предоставянето на услуги в единна рамка за оценка.

Допълнителна практическа иновация включва разработването на мащабируема архитектура за бенчмаркинг, приложима за местни власти с различни размери и административни структури. Предложената методология

позволява на общините да оценяват своята ефективност спрямо сравними организации, да идентифицират най-добри практики, както и да подкрепят процесите на организационно обучение.

Изследването също така установява методологични основи за създаването на многомерни системи за ранно фискално предупреждение. Разработената рамка позволява идентифицирането на фискални уязвимости в ранен етап от тяхното възникване, като по този начин подкрепя проактивните интервенции и намалява вероятността от сериозни финансови затруднения.

От международна гледна точка особено важен е универсалният характер на предложената рамка. Методологията се основава на финансови, бюджетни и социално-икономически променливи, които обикновено се събират в рамките на европейските статистически системи и в рамките за отчитане на публичните финанси. Следователно, моделът може да бъде адаптиран и внедрен в общини, действащи при различни правни, институционални и фискални договорености, без да се изискват фундаментални методологични промени.

Следователно дисертацията предоставя не само инструмент за оценка на местната фискална стабилност, но и цялостен модел на управление, подкрепящ стратегическото управление, фискалната устойчивост, планирането на устойчивото развитие и подобряването на ефективността на публичния сектор.

Научните и научно-приложните резултати от изследванията на доктор Силвестър Богацки се основават на задълбоченото познаване и професионално отношение към изследваната проблематика за усъвършенстването и прецизирането на методите за измерване на фискалната стабилност, базирани на целия сектор на местното самоуправление чрез сложни инструменти за моделиране на статистически данни.

Направените изводи и обобщения, реализираното изследване на над 2400 местни власти и получените от него резултати, както и препратките към внимателно подбрани набор от диагностични характеристики и прецизно отразените ограничения на изследването в дисертационния труд дават сериозни основания да подкрепя посочените от доктор Богацки претенции за приноси. Тези приноси по мое мнение са значими за научното познание и за научното изясняване на системните условия за фискална стабилност на местните самоуправителни единици в Република Полша, заедно с класификацията на факторите за стабилност и методите за измерване на стабилността.

В приносен аспект особена ценност са и предложенията за бъдещи изследвания в областта на измерването на фискалната стабилност на

самоуправляващите се административно-териториални единици. Според доктор Богацки „бъдещите изследвания трябва да се фокусират върху разширяване на предложената рамка за управление на фискалната стабилност отвъд националния контекст и проверка на нейната приложимост в различни европейски системи за фискална децентрализация. Такива изследвания биха позволили оценка на външната валидност, устойчивост и преносимост на предложения модел и биха допринесли за разработването на стандартизирана европейска методология за измерване на местната фискална стабилност.“
(стр. 50 от Автореферата към дисертацията на д-р Силвестър Богацки)

Като член на Научното жури аз приемам предложените в автореферата научни (научно-теоретични, ключови и научно-приложни) приноси на професор, доктор Силвестър Богацки и съм уверен, че те са дори по-сериозни и по-задълбочени, отколкото в настоящата си стандартна формулировка.

5. Оценка на публикациите по дисертацията и авторството

Една значителна част от авторските тези, идеи, изследвания и оценки получават съответната публичност чрез публикациите на доктор Силвестър Богацки по темата на дисертационния труд. В автобиографията, приложена към документацията на процедурата по защита на дисертационния труд, доктор Богацки е посочил, че е автор на повече от 100 публикации. От тях 23 на брой (близо 1/4) са по темата на дисертационния труд. Публикациите по темата на дисертацията посочени в автореферата към дисертационния труд на професор, доктор Силвестър Богацки са групирани в два раздела. Първият раздел включва монографии по темата на дисертацията – общо 4 на брой. Следват статии, публикувани в научни списания, индексирани в различни бази данни – 19 на брой. От посочените в автореферата 23 публикации по темата на дисертацията 19 са на английски език. Значителният брой публикации по темата на дисертацията, както и цялостната научна продукция на автора са доказателство за това, че доктор Силвестър Богацки е утвърден и разпознаваем учен в своята изследователска област със заслужено признание и популярност, както в Република Полша, така и зад граница.

6. Становище относно наличието или липсата на плагиатство.

Трудът на доктор Силвестър Богацки определено е авторски и според мен има минимално съдържание на чужд текст, главно цитирания и позовавания на ползвана литература. Спецификата, оригиналността и актуалността на изследвания проблем, който е териториално и теоретично рамкиран, на практика изключват възможностите за заимстване на чужд текст и ползване на чуждо авторство.

7. Бележки и препоръки:

Препоръката ми към професор, доктор Силвестър Богацки е все така активно и с присъщата му научна безпристрастност и старание да работи в избраното от него научно направление.

Като автор на становище имам следния въпрос към доктор Богацки:

1. Трябва ли в оценъчната и аналитична практика (на регулаторните институции) при идентифицирането на фискални уязвимости в самоуправляващите се териториално-административни единици да се измести фокусът от бюджетните показатели за дълговите пасиви към бюджетната устойчивост и бюджетната гъвкавост на отделните звена и дали измерителите и показателите за бюджетната устойчивост и бюджетната гъвкавост на единиците са достатъчно надеждни, за да обслужват адекватно управленското противодействие и превенцията на евентуални фискални уязвимости?

8. Заключение

Дисертационният труд „Икономически детерминанти и методи за измерване на фискалната стабилност на единиците на местното самоуправление“ („Economic determinants and methods of measuring fiscal stability of local government units“) на професор, доктор Силвестър Богацки е завършен, задълбочен и добре оформен научен труд, насочен към изследването на актуален научен проблем, съдържащ значими за теорията и практиката резултати и приноси. Той отговаря на изискванията на законовата и университетската нормативни уредби, което ми дава основание за положителна оценка на дисертацията, автореферата и цялостната научна продукция на доктор Богацки.

Съобразявайки се със законовите изисквания и установилите се норми при присъждането на научната степен „доктор на науките“, с дълбока вътрешна убеденост предлагам на почитаемите членове на Научното жури да присъдят на доктор Силвестър Богацки научната степен “доктор на науките” в професионално направление 3.8 „Икономика“.

ДАТА: 06.07.2026 г.

Автор на становище:

гр. Варна

доц. д-р Младен Тонев